

CSERJÉS KATALIN

Jelentés egy 2018. októberi rendezvényről

ELŐVERSENGÉS ÉS KOMMENTÁROK EGY HAJNÓCZY-HAGYATÉKI PUBLIKÁCIÓ ELÉ

A Szegedi Tudományegyetem Magyar Irodalmi Tanszékén működő *Hajnóczy Péter Hagyaték-gondozó Műhely* egy eddig publikálatlan Hajnóczy-szöveget (*A bajnok*) mutat be az olvasóknak. Teszi mindezt saját hagyatékfeltáró hagyományaiiba illeszkedve, kapcsolódva továbbá a 2018 októberében két helyszínen lezajlott mesterkurzushoz és intermediális bemutatóhoz. A *Perzsia Szegedre jön!* című Hajnóczy-nap és kétüléses Mesterkurzust és a DON'T EAT Group előadását foglalta magába az eseménynek helyt adó két helyszínen, a Szent Miklós római katolikus minorita templom és rendház közösségi helyiségében, illetve a Régi Zsinagóga színpadán. A programterv minden pontja megvalósult, beleértve mindig az időkeretekbe, de helyet hagyva a spontán beszélgetésnek, vitának, kiegészítéseknek. A minoriták közösségi termének ajtaja mindvégig nyitva állt, s a szép számú, nagyrészt egyetemistákból és pesti vendégeinkből, illetve a jogász kollégákból álló közönség ki-be hömpölygött az események megzavarása nélkül: valódi „mesterkurzus” lett tehát az esemény a maga nyitottságában, derűs, de magas szakmai fegyelmű szerveződéésében. Mediális értelemben is igen sokfajta volt ez a nap, hiszen az előadásokon, könyvbemutatókon és vitákon kívül művészi fotók vetítését és a Hajnóczy-hagyaték kiállított tárgyait-dobozait-rekvizitumait is láthatták a jelenlévők. Voltak pecsételt ajándékkönyvek, volt kobozmuzsika és Hajnóczy Péter kedves zenéinek pörgetője, zajszínház és hangperformansz is, sőt, ugyancsak performatív felolvasásban Hajnóczy Péter egyik legjelentősebb filmes szövege, a *Ló a keramiton* is megelevenedett.

Este átvonultunk másik helyszínünkre, a Régi Zsinagógába, ahol két produkciót tekintetünk meg az éj beálltáig: egy fény-szobrot, egy labirintusszerűen bejárható *Dark Cube*-ot, végül pedig a budapesti DON'T EAT Group Hajnóczy *Perzsiájából* készült filmes produkcióját. Az estét az alkotókat bevonó körbeszélgetés zárta.¹

A Mesterkurzus a Műhely tagjainak közreműködésével mindenekelőtt *A bajnok* című „filmvázlatot” járta körül. A szabad, értelmező eszmecsere résztvevői voltak: Németh Zsófia, Varga Réka, Sipos Márton, Csenki Nikolett hallgatók, műhelytagok, Pikó András, Balogh Gyula PhD-hallgatók, Kendi Réka Rebeka (ugyancsak a szegedi egyetem holdudvarából) és Ludmán Katalin (a miskolci bölcsészkar PhD-hallgatója).

Előadónk, beszélgetőtársaink továbbá: Reményi József Tamás, a Hajnóczy-hagyaték korábbi őrzője, irodalomtörténész, kritikus, könyvkiadó; Németh Gábor író, kritikus, forgató-

¹ Támogatások, melyekért köszönetet mondunk: A Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzata Művészeti Alkotói Támogatása; a MASZK Egyesület támogató hozzájárulása; az SZTE BTK kari pályázatán nyert összeg; az SZTE ÁJTK Összehasonlító Jogi és Jogelméleti Intézetének támogatása; a hódmezővásárhelyi dr. Grezsa család támogatása; továbbá Bélafi Antalnak a Hajnóczy-ügy budapesti elkötelezettjének pártfogó hozzájárulása; a Hódmezővásárhely-Szegedi Kép-Szöveg Testvérület és a Szent Miklós római katolikus minorita templom és rendház segítségével.

könyvírást oktat a Színház- és Filmművészeti Egyetemen; Szkárosi Endre, az ELTE professzora, performer és hangköltő; Falusi Márton, költő, a Magyar Művészeti Akadémia Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézetének tudományos munkatársa; Tóth Péter, levéltáros, Veszprém, a Műhely egyik alapító tagja; Kötél Emőke, a Neumann János Egyetem – Könyvtár és Információs Központ igazgatója, irodalomtörténész; Jánosy Lajos, író, kritikus, a *Litera* főmunkatársa; Nemes Z. Mária, költő, író, esztéta, az ELTE BTK MMI Esztétika Tanszékének adjunktusa; Rác Lőrinc, belsőépítész, fénytervező (szakdolgozatát *A parancs* című Hajnóczy-szövegből írta); és a Gyalogfény Együttesből Fabulya Andrea középiskolai magyartanár, versmondó és Páli Tibor (ELTE TTK professzora, fizikus; hangtervező, szintetizátor, koboz, torokének, effektek). A *Perzsia*-film jegyzői Juhász András (intermédiáművész, rendező), Szenteczki Zita (dramaturg, rendező) és Sörös Zsolt (zeneszerző, hegedűművész).

Nagy Tamás jogszociológus, a Műhely vezető tagja, gondolkodója, a *Jelentések a süllyesztől* című kötet szerzője, barátunk és mentorunk már nem lehetett jelen a rendezvényen. Legújabb kötetét (*Egy arkangyal viszontagságai*, Gondolat, 2018) az est során bemutattuk. Tamás váratlan halála megrendít, nem múlt veszteség és fájdalom. Nyugodjék békén Adria azúr vizeiben!

A bajnok

című, most prezentálandó hagyatéki szöveghez fűződnek az alábbi eligazító-tájéoló sorok:

A *bajnok* hagyatéki dossziéjában, a szöveg datálását megkönnyítendő számunkra, egy rendetlenül kitépelt, hevenyészve összehajtogatott újságkivágás² találtatott (Hajnóczy egyik kedves szenvedő szerkezetével élve): *Ki az öreg? Sportolói korátlagok a mérlegen*. Az egyik hasáb kék filctollal szokásos módon bekeretezve, aláhúzva (ismerős előkészítő munka ez már a hagyatéki dobozok vallatójának):

„Átlagon felüli monotonia-tűréssel kell rendelkezniök azoknak, akik 8–9 éves korukban rendszeres, mindennapos edzésen vesznek részt. Ellenkező esetben 14–16 éves korukban – 8–10 évi edzés, versenyzés után – telítődnek, elidegenednek a versenyzéstől, de még az úszástól is. Ha a gyermek életrendjében az úszás elsősorban játékot, szórakozást, szívesen vállalt fizikai aktivitást, viszonylag kötetlen elfoglaltságot jelent, akkor csökkenő lesz a jelenleg még nagyméretű lemorzsolódás a legjobb körében. Mert a természetes az, ha valaki kiforrott, érett korában nyújtja a legjobb teljesítményeket.”³

² („Ő viszont, talán hogy elviselje valahogy Krisztina éneklését és zongorázását, egy füzetre gondolt, amelyben különféle újságokból kivágott cikkek és főként képek voltak olvashatók és láthatók; különösen egy képre emlékezett a lány klimpírozását hallgatva: a kép alá írt szöveg csupán ennyi volt: Fejvadászok Malajziában. A kép egy géppisztolyt vagy más lőfegyver csövét megragadó egyenruhás katonát és egy civil öltözéket viselő férfit ábrázolt, amint hajánál fogva egy levágott emberi fejet tartanak. (...)” *A halál kilovagolt Perzsiából*, 184. (A lapszámokat a továbbiakban is az Osiris 2007-es gyűjteményes kiadásából közöljük: *Hajnóczy Péter összegyűjtött írásai*, szerk. Reményi József Tamás, Osiris, Budapest, 2007. A hagyaték 9. dobozában megtaláltuk e gondosan kivágott vagy épp kitépelt képeket. Lásd e fotók mint képmások értelmezését Németh Gábor tanulmányában: Németh Gábor, *A látvány mint látomás: Hajnóczy (meg)talált képeiről = Énekelt, és táncolt, mint egy szatír: Nem szűnő párbeszédben*, (Hajnóczy-tanulmányok 4.) szerk. Cserjés Katalin és Nagy Tamás, Lectum, Szeged, 2012, 111–117.

³ Hajnóczy Péter maga is 1955-től versenyszerűen úszott az Óbudai Hajógyár egyesületében, 1957-ig mellúszóként serdülőversenyeken rendszeresen dobogós helyezést ért el. 56-57 után következik be

A cikk a *Magyarország* sportrovatából való, az 1972/32-es számból, így a kóré épülő Hajnóczy-szöveg keletkezési ideje is nagyjából behatárolható.

Ha ezt az 1972-es évszámot vesszük alapul, és végiglapozzuk Hoványi Márton és Herczeg Sára katalógusát (*Folyamatban. Az életmű datálásáról*), mely az *énekelt, és táncolt, mint egy szatír* című konferenciakötethez⁴ készült, akkor ebből az esztendőből és környezetéből fontos szövegek köszönnek ki az érdeklődőnek: *A nagy jógi légzés* (06.23–25.)⁵; *Az elkülönítő* (04.06); *Gondnok*; *Jézus* (1972–1975); *Ló a keramiton* (1970–73); *Partizánok* (1970–73), s ugyanez a katalógus *A bajnok*ról is tudni véli, hogy 08.22.–09.09-ig íródott, évet azonban e szövegnél – érthetően, mert nincsen honnan – nem tüntetnek fel a táblázat létrehozói. E hónap- és napszámokat pedig a kéziratról olvashatja le a hagyaték vizsgálója (a szerző a kézírásos, nyilvánvalóan első, sokszorososan korrigált változatban két-három naponként új dátumot jelöl a lap szélén kék filctollal vagy golyóstollal⁶).

Ha azonban figyelmesebbek vagyunk, látnunk kell, hogy az 1. számot viselő doboz (Reményi József Tamás előkészítő számozása) paksamétája legtetején, a vastkos irat-halom élén nem egy, hanem két *Bajnok*-szöveg van. Reményi József Tamás az *Utószó*ban az általunk most vizsgálni kívánt szövegre (1. doboz 2. dokumentum – a szegedi hagyatékgyűjtők beszámolója) utal mint filmes anyagra. Hoványi Márton és Herczeg Sára ugyancsak így járnak el. Ámde a dobozban, az 1.1. alatt található még egy dokumentum: megviselt, sokszorososan kitépelt, egyharmadrészt üres, kék színű, spirál, csíkos füzet, melynek tetején, Hajnóczy kézírásával, piros nyomtatott nagybetűkkel áll, hogy *FONTOS!!* (így), alatta kék tollal, diszkrétén: *Jegyzet*; mindez pedig óriási zsírkréta-betűkkel még egyszer keresztül-írva, hogy a vignetta-részről is lelóg a felirat: *JEGYZET*, és ez vastagon alá is van húzva. Reményi József Tamás viszont, ugyanerre a füzetre, saját megszokott, eligazító szándékú címkézésével ezt írja: *Filmvázlat: A BAJNOK. 1976–77. A másik végéről: ÖNÉLETRAJZ* (utóbbi így is van, csak most már a dátumban is elbizonytalanodunk, a dokumentumok kapcsolatában pedig végképp). Ebben a vékonyra kitépkedett spirálfüzetben ugyanis egy meglehetősen rejtélyes, szokatlan, sőt példátlan szabályossággal megírt, 179 (így!) vázlatpontból vagy tételmondatból álló, 24 oldalas, szép kalligráfiájú, rendezett, ámde lényegében olvashatatlan (folyamatos olvasásra nem alkalmas, már-már grafológusi betűzgetésért és értelmezésért kiáltó) hosszúsűzveg található, amely filmvázlatnak, úgy tűnik, valóban megfelelné (s akkor a vázlatpontok egy-egy képi jelenetet, snittet, kameraállást, vágást jelentenének), de *bajnok*ról e szöveg nem látszik szót ej-

az a törés, amely a fiút eltéríti nemzedékársai pályájának „helyénvaló menetrendjétől”. A klubtársak, edzők közül sokan disszidáltak, az uszodai közösség (Hajnóczy maga használja feltétel nélkül ezt a kifejezést) elenyészik, s marad a nyomában az a nehezen körvonalazható veszteségérzet, amelynek talán legesszenciálisabb megfogalmazása lesz majd egy 1980-as rövidnovella, *A farmer*. Vö. Reményi József Tamás, *Egy szerep keres egy szerzőt = Hajnóczy Péter összegyűjtött munkái: Kisregények és más írások*, szerk. Mátis Livia, Reményi József Tamás, Budapest, Századvég, 1993, 334.

⁴ *énekelt, és táncolt, mint egy szatír: Nem szűnő párbeszédben*, (Hajnóczy-tanulmányok 4.) szerk. Cserjés Katalin és Nagy Tamás, Lectum, Szeged, 2012, 195–208.

⁵ E szöveg, avagy éppen hogy hiányzó, netán konstruált vagy cím-kisajátító szöveg története Nagy Tamás kiváló kötetéhez kötődik: Hajnóczy Péter, *A nagy jógi légzés*, In H. P., *Jelentések a süllyesztőből: Az elkülönítő és más írások*, szerk. Nagy Tamás, Magvető, Budapest, 2013, 305–330.

⁶ Németh Gábor mondja több ízben is, hogy a hagyatékklapok egyetlen hiteles megjelentetési módja tkp. csupán a *facsimile* lehetne.

teni. Inkább *A fűtő* vagy a vele rokon, előkép-jellegű *Kondor-töredék* világrajzát tűnik filmre árnyalni. E – meggyőződésem szerint – igen fontos, nagyobb erőbefektetést kívánó szöveget dátumok egyáltalában nem kísérik. Erről a talányos munkáról egyelőre hallgatnom kell. Amiről szólhatok: a *másik Bajnok*, az pedig sokkal inkább valószínűsíthető 1972 tájára, nem csupán a belé helyezett újságkivágás miatt. Ennek viszont a műfaja lesz az, ami legalábbis kétséges. Továbbá a szöveg iránya, jelentése és lezárt vagy félbehagyott volta...⁷

*

A publikáció szerkezetéről

Korábban arra gondoltunk, hogy *A bajnok* teljes szövegét javítatlan gépirat formájában közöljük. A szöveg nem volt véglegesített, a szerző nem tett még pontot munkája végére (nem korrigált), mi pedig úgy adtuk volna közre, amint szerzője évtizedekkel ezelőtt letette mellé a „tollat”... Bízunk benne, hogy a szöveg olvasói érdeklődő figyelemmel olvassák majd egybe az írást Hajnóczy Péter egyéb filmes próbálkozásaival.

Végül mégis amellettt döntöttünk, hogy a valószínűleg Fábiánné Csöpike állandó gépirónő bepötyögte, erősen hibás gépirat-eredetszövegből csupán néhány oldalt mutatunk be mint facsimilét. A jobb olvashatóság, így a szerzőhöz való erősebb lojalitás okán a Nagy Tamás dr. által kijavított, többszörösen átgondolt, ellenőrzött, semmit hozzá nem tévő szöveget közöljük, a befogadói munka megkönnyítése végett.

A bajnok szövegének közlését követően a Mesterkurzus résztvevőinek kiselőadásaiból válogattunk. E munkák *A bajnok* világán kívül a kurzus drámai és filmes tájékozódásához, bizonyos megkerülhetetlen elméleti kérdésekhez, illetve a hagyaték gondozás új útjaihoz, terveihez, a szöveg megőrzési munka felvázolásához és a Szépvölgyi Aliz-hagyaték bemutatásához kapcsolódnak.

2019. március 31.

⁷ *A bajnok*ról szóló elemző tanulmány megjelent a 2017-es ACTÁ-ban. Ld. Cserjés Katalin, *Hajnóczy Péter: A bajnok (Filmvázlat) Feltárási kísérlet a műfaj és a szerkezet felől – és további etűdök az autotextualitás és a kísérletező eklektika irányából*. In *Acta Historiae Litterarum Hungaricum*. A Szegedi Tudományegyetem Magyar Irodalmi Tanszékének évkönyve 33. Új folyam 2.